

МОДЕЛЮВАННЯ І ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ПЛОЩ ПІДПРИЄМСТВА НА ЙОГО КІНЦЕВИЙ ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ

В. О. КОСТЮК, канд. екон. наук, доц.

А. І. КОСТЮК, студент

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М.Бекетова

На сучасному етапі розвитку економіки України процес здійснення господарської діяльності підприємства передбачає ефективне поєднання великої кількості організаційних, трудових, матеріальних, фінансових тощо ресурсів. Економічний ефект вимірюється шляхом співставлення отриманого результату з витратами живої і уречевленої праці на його досягнення. Кінцевим результатом такого співставлення економічних показників є прибуток, заради якого працює або повинно працювати те чи інше підприємство. У зв'язку з цим при дослідженні фінансово-господарської діяльності підприємств важливого значення набуває моделювання факторних систем і аналіз цього показника. Аналіз фінансових результатів виробничо-господарської діяльності дозволяє визначити найбільш раціональні шляхи використання наявних ресурсів, щоб отримати максимум прибутку, який необхідно обґрунтувати аналітичними розрахунками [1].

Слід зазначити, що досліджуваний показник прибутку залежить від безлічі чинників, серед яких є такі, що характеризують величину і ефективність використання земельної площі, яку займає підприємство. Враховуючи це, в сучасних умовах господарювання значно зростає роль економічного аналізу в дослідженні теоретичних підходів, щодо визначення кількісного впливу зазначених факторів на загальну зміну прибутку підприємства. Це означає, що у процесі фінансово-виробничої діяльності підприємства доцільно звертати увагу на те, яку виробничу площу воно

займає і наскільки ефективно її використовує. З огляду на це, пропонується при факторному аналізі прибутку підприємства використовувати аналітичні показники цього показника, що містять в собі набір різних чинників, які якраз характеризують земельну площу, яку займає підприємство і ефективність її використання. Для обчислення кількісного впливу цих чинників на загальну зміну досліджуваного показника прибутку пропонується здійснювати його поетапний факторний аналіз, тобто послідовно визначати кількісний вплив на загальну зміну прибутку спочатку двох чинників, потім трьох і т.д. Це дає можливість на кожному етапі факторного аналізу досить оперативно і точно визначати вплив на зміну аналізованого показника тільки тих чинників, котрі в даний момент часу є найбільш актуальними і значущими.

З огляду на вищенаведене, пропонується у процесі факторного аналізу прибутку використовувати набір наступних показників-чинників:

- загальну площу, яку займає дане підприємство;
- виробничу площу, на якій безпосередньо здійснюється виробничий процес;
- площу, яку безпосередньо займає виробниче устаткування;
- коефіцієнт зайнятості загальної площі (відношення виробничої площі до загальної);
- коефіцієнт зайнятості виробничої площі (відношення площі, яку безпосередньо займає виробниче устаткування до виробничої площі);
- випуск продукції на одиницю загальної земельної площі;
- випуск продукції на одиницю виробничої площі;
- випуск продукції на одиницю площі, яку займає виробниче устаткування;
- прибуток, який припадає на одиницю загальної земельної площі;
- прибуток, який припадає на одиницю виробничої площі;
- прибуток, який припадає на одиницю площі, яку займає виробниче устаткування;

рівень рентабельності продукції.

Залежно від наявної статистичної інформації і задач аналізу, а також наведених вище чинників, пропонується побудувати відповідну множинну кількість детермінованих мультиплікативних моделей прибутку, на основі яких можна визначати кількісний вплив окремих факторів на його загальну зміну за допомогою методу ланцюгових підстановок. З огляду на викладене вище, варто відмітити, що кожна із мультиплікативних моделей прибутку являє собою добуток показників-факторів і, крім цього, що є принципово важливим, вона повинна відповідати правилам побудови таких моделей згідно методології методу ланцюгових підстановок. Це означає, що в основі побудови детермінованих моделей (вихідних формул) прибутку лежить послідовність включення окремих чинників у факторну систему та черговість визначення їх впливу на загальну зміну цього показника. Для забезпечення цього положення необхідно спочатку у вихідній формулі (моделі) прибутку записувати кількісний фактор (кількість одиниць), а потім якісний (показник, розрахований на одиницю кількісного фактора). Для цього треба кожний фактор подати через його розмірність (дріб), де є чисельник і знаменник. Вихідна модель досліджуваного показника прибутку буде правильно побудована у тому разі коли чисельник розрахункової формули попереднього фактора одночасно є знаменником розрахункової формули наступного. У такій формулі добуток кожних послідовно взятих факторів, починаючи від першого має чіткий економічний зміст, а добуток усіх факторів є величиною аналізованого показника [2].

Враховуючи вищенаведене, пропонується у процесі поетапного факторного аналізу прибутку підприємства використовувати наступні мультиплікативні моделі цього показника, які представляють собою добуток наступних чинників.

На етапі двохфакторного аналізу прибутку:

добуток загальної площі, яку займає підприємство, і прибутку в розрахунку на одиницю цієї площі;

добуток виробничої площі і прибутку в розрахунку на одиницю цієї площі;

добуток площі, яку безпосередньо займає виробниче устаткування, і прибутку в розрахунку на одиницю цієї площі.

На етапі трьохфакторного аналізу прибутку:

добуток загальної площі, коефіцієнта, зайнятості цієї площі і прибутку в розрахунку на одиницю виробничої площі;

добуток виробничої площі, коефіцієнта, зайнятості цієї площі і прибутку в розрахунку на одиницю площі, зайнятої виробничим устаткуванням;

добуток загальної площі, обсягу виробництва продукції і рівня рентабельності продукції;

добуток виробничої площі, обсягу виробництва продукції і рівня рентабельності продукції;

добуток площі, зайнятої виробничим устаткуванням, обсягу виробництва продукції і рівня рентабельності продукції.

На етапі чотирьохфакторного аналізу прибутку:

добуток загальної площі, коефіцієнта, зайнятості цієї площі, коефіцієнта, зайнятості виробничої площі і прибутку в розрахунку на одиницю площі, зайнятої виробничим устаткуванням;

добуток виробничої площі, коефіцієнта, зайнятості цієї площі, випуску продукції на одиницю площі, зайнятої виробничим устаткуванням і рівня рентабельності продукції.

На етапі п'ятифакторного аналізу прибутку:

добуток загальної площі, зайнятої підприємством, коефіцієнта зайнятості цієї площі, коефіцієнта, зайнятості виробничої площі, випуску продукції на одиницю площі, зайнятої виробничим устаткуванням і рівня рентабельності продукції.

Використовуючи наведені вище мультиплікативні моделі, і, враховуючи при цьому цілі аналізу та інтереси підприємства, пропонується

обчислювати кількісний вплив зазначених чинників на загальну зміну досліджуваного показника прибутку за допомогою відповідних модифікацій методу ланцюгових підстановок.

Список використаних джерел:

1. Економічний аналіз : навч. посібник / За ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2003. 680 с.

2. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства : підручник / В. О. Костюк; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 233с.